

MARTA BOROWIAK-DOSTATNIA

Analiza uniwersyteckich programów nauczania w krajach Grupy Wyszehradzkiej pod kątem zawodowego wykorzystania technologii do pracy z językiem

Abstract (An Analysis of Universities' Curricula in the Visegrad Group in Terms of Professional Technology Application for Language Usage). In the linguistic field a link between language and technology, including Information and Communication Technologies (ICT), has been well recognized already for several years. However, its common use seems to be doubtful. The study presented in the paper goes along with this thesis and investigates university curricula present at the linguistic faculties at the biggest universities in Hungary, Poland, Slovakia and the Czech Republic (V4). It focuses on courses that show students how technology and language team up. The analysis covers Bachelor's and Master's programs with following modules: foreign language teaching (English, German and French), linguistics and translation. The analyzed courses are grouped into categories that correspond to the modules. Then a scale tailored for the study shows how the graduates in modern languages are prepared to use technology for professional purposes. All the given results reflect tendencies in each of the V4 countries in terms of technology and ICT usage by language specialists. Moreover, the results provoke a debate on the quality and an up-to-date instruction of these professionals with regard to their work in the information society.

Abstrakt. Związek języka i technologii, w tym narzędzi informacyjno-komunikacyjnych (ICT), od wielu lat znajduje zastosowanie w szeroko pojętym językoznawstwie. Niemniej jednak powszechność tego zastosowania budzi wątpliwość. Przedstawione w artykule badania potwierdzają tę tezę. Analizie poddano programy kształcenia filologów na największych uniwersytetach w Polsce, Czechach, na Węgrzech i Słowacji (V4). Autorka skupia się na przedmiotach, które pokazują studentom, jak język i technologia wzajemnie się uzupełniają. Badanie dotyczy studiów licencjackich i magisterskich. Na specjalizacjach: nauczyciel języka obcego (język angielski, niemiecki i francuski), językoznawca oraz tłumacz obecność odpowiednich przedmiotów pogrupowano w kategorie korespondujące ze wspomnianymi specjalizacjami. Następnie opracowano skalę oceniającą stopień obecności zagadnień związanych z wykorzystaniem rozwiązań technologicznych do pracy z językiem. Przedstawione wyniki odzwierciedlają tendencję we wszystkich krajach V4 w zakresie poruszanej tematyki oraz prowokują dyskusję nad jakością i aktualnością sposobów kształcenia filologów, biorąc pod uwagę ich pracę w społeczeństwie informacyjnym.

1. Wstęp

Obecność rozwiązań technologicznych w naukach ścisłych i przyrodniczych jest oczywista. Z kolei w naukach humanistycznych proces powszechnego zastosowania narzędzi informacyjno-komunikacyjnych przebiega znacznie wolniej. Zawężając zainteresowanie i komentarz do szeroko pojętego językoznawstwa, można stwierdzić, że wykorzystanie technologii do pracy z językiem ma długoletnią tradycję, sięgającą lat 60. XX w.¹ Niemniej ostatnie dwie dekady to okres dynamicznego rozwoju technologii, w tym narzędzi informacyjno-komunikacyjnych (ICT), które z powodzeniem mogą wykorzystać nie tylko specjaliści nauk ścisłych, ale również humanistycznych. Ci ostatni jednak wydają się nie być świadomi tego faktu. Dlatego absolwenci kierunków humanistycznych, w tym interesujących nas w niniejszej pracy kierunków filologicznych, powinni w procesie kształcenia zawodowego poznać najnowsze rozwiązania technologiczne, by następnie korzystać z nich, pracując zawodowo we współczesnym społeczeństwie informacyjnym.

Przedstawione poniżej badanie dotyczy kształcenia filologów w krajach Grupy Wyszehradzkiej (V4), ukazując tym samym, na jakim etapie na poziomie szkolnictwa wyższego znajduje się zainteresowanie badaną problematyką.

2. Obiekt i metody badań²

Analizie poddano programy kształcenia filologów na największych uniwersytetach w Czechach, na Słowacji, na Węgrzech i w Polsce. Kryteriami wyboru uczelni były jej prestiż, dokonania naukowe oraz pozycja w międzynarodowych rankingach. Założono bowiem, że najlepsze – w tym rozumieniu – uniwersytety będą jednostkami reprezentatywnymi, podążającymi za innowacyjnymi rozwiązaniami w nauce.

W badaniu porównano programy na poziomie studiów licencjackich i magisterskich. Na specjalizacjach: nauczyciel języka obcego, językoznawca oraz tłumacz obecność przedmiotów traktujących o zastosowaniu rozwiązań technologicznych w danej dziedzinie stanowiła miernik odpowiedniego przygotowania przyszłych filologów. Analizowane przedmioty zaklasyfikowane zostały w trzech kategoriach odpowiadającym badanym specjalizacjom. Wprowadzono dodatkowe dwie kategorie: *Technologie informacyjne* oraz *Jednostki badawcze*. Obecność przedmiotów lub podmiotów w tych kategoriach wpływa na ogólną ocenę sytuacji w danym kraju, stąd przy formułowaniu oceny końcowej również te kategorie należało wziąć pod uwagę.

Zastosowano skalę oceniającą stopień obecności zagadnień związanych z wykorzystaniem rozwiązań technologicznych do pracy z językiem. Pod względem ilości-

¹ Autorka odnosi się tu do tworzenia tzw. laboratoriów językowych w ośrodkach uniwersyteckich, wykorzystywanych w metodzie audiolingwalnej nauczania języków obcych.

² Przedstawiona w artykule analiza jest częścią szerszych badań przeprowadzonych przez autorkę w ramach pracy nad rozprawą doktorską i zamieszczonych w tejże rozprawie.

wym skala ta bazowała na liczbie przedmiotów, pod jakościowym zaś – pozwoliła określić tendencje w poszczególnych krajach w zakresie zainteresowania problemem wykorzystania technologii w pracy zawodowej filologów.

2.1. Wybrane uniwersytety z V4

Spośród uczelni z krajów Grupy Wyszehradzkiej wybrano następujące uniwersytety:

T a b e l a 1. Wybrane uniwersytety krajów V4

Czechy	Słowacja	Węgry	Polska
Charles University in Prague	Comenius University in Bratislava	Eötvös Loránd University	Uniwersytet im. Adama Mickiewicza
Palacký University, Olomouc	Pavol Jozef Safarik University	University of Szeged	Uniwersytet Jagielloński
University of Pardubice	University of Presov	University of Debrecen	Uniwersytet Wrocławski
University of West Bohemia	University of Trnava	University of Pécs	Uniwersytet Warszawski
Masaryk University in Brno	Constantine the Philosopher University Nitra	University of Miskolc	Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

Źródło: Opracowanie własne

2.2. Kategorie i ich kryteria

Wyniki analizy pogrupowano w następujących kategoriach uwzględniających występowanie poszczególnych zagadnień:

I. **Nauczanie języków obcych**, czyli zastosowanie ICT, e-learningu, platform typu Learning System Management, na przykład Moodle, narzędzi Web 2.0, programów typu CALL (*Computer Assisted Language Learning*).

II. **Tłumaczenie**, czyli zajęcia dotyczące: tłumaczenia mechanicznego i automatycznego (MT – *Machine Translation*, CAT – *Computer-Assisted Translation*), wykorzystania korpusów językowych, tworzenia glosariuszy, zastosowania narzędzi wspomagających tłumaczenie (np. *Translation Memories*, TRADOS) i metodyki użycia tych narzędzi w środowisku tłumaczeniowym.

III. **Językoznawstwo** z następującymi zajęciami: przetwarzanie języka naturalnego (NLP – *Natural Language Processing*), tworzenie: korpusów językowych, baz danych, aplikacji językowych (analizatory semantyczne i składniowe, taggery), systemów dialogowych oraz językoznawstwo komputerowe.

IV. **Technologie informacyjne**. Kategoria obejmuje wszystkie przedmioty, które, bez względu na zastosowaną terminologię, dotyczą podstawowych zagadnień z zakresu IT, aplikacji z otoczenia Windows (typu Word, Power Point) lub aplikacji internetowych (e-mail, Google, YouTube itp.).

V. **Jednostki badawcze**. W badaniu uwzględniono ośrodki badawcze działające z ramienia uniwersytetu, których działalność jest rozpoznawalna przynajmniej na poziomie krajowym. Nie uwzględnia się tutaj autonomicznych ośrodków mających inne niż publiczne finansowanie (tj. podmiotów komercyjnych, takich jak Loquendo we Włoszech).

3. Wyniki badań

Poniżej przedstawione zostaną w formie tabelarycznej i skomentowane wyniki analizy odnoszące się do każdego kraju Grupy Wyszehradzkiej. Następnie, bazując na opracowanej na potrzeby badania skali, oceniona zostanie sytuacja w poszczególnych państwach oraz określona tendencja, odnosząca się do naukowego i dydaktycznego zainteresowanie badaną tematyką.

3.1. Wyniki analizy programów kształcenia

3.1.1. Czechy

T a b e l a 2. Prezentacja wyników analizy – Czechy

Uniwersytet	Nauczanie języków obcych	Tłumaczenie	Językoznawstwo	Technologia informacyjna	Jednostki badawcze
Charles University in Prague					
Palacký University, Olomouc	√	√	√		
University of Pardubice	√				
University of West Bohemia	√				
Masaryk University in Brno	√			√	

Źródło: Opracowanie własne

Sytuacja w Czechach pod względem zastosowania technologii do pracy z językiem jest dość dobra, jednak wykorzystanie tych narzędzi kształtuje się dość nierównomiernie, co wykaże poniższy komentarz.

Charles University in Prague porusza zagadnienia związane z ICT w nauczaniu języków obcych (języka angielskiego) w formie samodzielnego przygotowania studentów do zajęć.

Na University of West Bohemia znaleziono tylko jeden przedmiot wykorzystujący technologię. Jest to INTL – *Videokonferencje*³. Przedmiot adresowany jest do studentów języka angielskiego i dotyczy praktycznego wykorzystania komputera, Internetu i kamery. Zajęcia prowadzone są na uniwersytecie macierzystym oraz na trzech innych spoza Czech, będących partnerami w realizowanym programie kształcenia. Kurs jest przykładem idealnego wykorzystania narzędzi ICT do nauki języka

³ Podobne zajęcia (*Videoconference*) prowadzone są na Masaryk University in Brno.

obcego. Wartością merytoryczną zajęć jest poznanie kultury krajów uczestniczących w zajęciach poprzez metodologiczne zastosowanie technologii.

Uniwersytetem znajdującym się pośrodku skali jest University of Pardubice. Analiza programów na trzech kierunkach filologicznych wykazała, że tylko na jednym z nich (filologii angielskiej) proponowane są przedmioty: *Multimedia: an Effective Tool for Students in the English Classroom* i *The Use of ICT in Learning English*. Kursy prowadzone są przez tego samego wykładowcę, co sugeruje, że mieszczą się one w zakresie zainteresowań prowadzącego. Nie jest to zatem podejście systemowe, nakazujące obecność takich zajęć na kierunkach filologicznych.

Pozostałe dwa uniwersytety to – można by rzec – przykład wprowadzenia ukierunkowanych zajęć łączących technologię i język. Na Palacký University obecnych jest kilka przedmiotów związanych zarówno z nauczaniem języków obcych, jak i tłumaczeniem. Jest to jedyna uczelnia, na której oferowane są kursy skupiające się na *CAT (Computer Assisted Translation)*, *Computer Aided Translation* czy *IT for Translators*. Niewątpliwą zaletą specjalizacji, w ramach której ww. przedmioty są wykładane, jest to, że nie stanowi ona części jednych zajęć, ale wszystkie wymienione można określić jako blok tematyczny, który koncentruje się na zastosowaniu technologii w tłumaczeniu. Drugi zakres tematyczny dotyczy nauczania języka angielskiego przy wykorzystaniu ICT: *ICT4ELT (ICT for English Language Teaching)*.

Ostatnim przedmiotem, obecnym również na filologii angielskiej (i prowadzonym przez tę samą osobę, co *ICT4ELT*), jest *ICT – British National Corpus*⁴. Zajęcia te bazują na oprogramowaniu Sketch Engine, dzięki któremu studenci mają dostęp do materiału językowego opracowanego przez kilka ośrodków naukowo-badawczych, m.in.: British National Corpus (BNC), British Academic Spoken English Corpus (BASE) czy British Academic Written English Corpus (BAWE). Przedmiot ten jest prowadzony online, a po jego zakończeniu studenci otrzymują dwuletnią licencję, pozwalającą przez ten czas dalej korzystać z oprogramowania. Cały przedmiot jest programem autorskim, sfinansowanym przez czeskie Ministerstwo Edukacji, co niewątpliwie podnosi rangę zarówno zajęć, jak i uczelni jako ośrodka.

Najbogatszą ofertą z zakresu wprowadzenia technologii na kierunkach filologicznych może poszczycić się Masaryk University, na którym typ omawianych przedmiotów obecny jest na wszystkich trzech filologiach, choć *Multimedia teaching practices* dla studentów języka francuskiego jest przedmiotem fakultatywnym. Zajęcia mają charakter teoretyczny i praktyczny. Głównym ich celem jest poznanie i nabycie umiejętności z zakresu stosowania multimediów (narzędzia audiowizualne i zasoby internetowe) do nauczania języka francuskiego jako obcego. Jednym z tematów zajęć jest analiza produktów multimedialnych, co niewątpliwie uczy krytycznego podejścia do zasobów internetowych i pozwala na odpowiednie ich wykorzystanie w pracy zawodowej.

⁴ Obenausová Světlana, *ICT – British National Corpus – opis zajęć*, <http://kaj.upol.cz/studium/bakalarske/annotace/bnc.htm> (dostęp: 03.09.2010).

Na filologii niemieckiej proponowany jest dwustopniowy kurs *E-learning: tutorial 1(2)*. Zajęcia te koncentrują się na zagadnieniach związanych z platformą Moodle. Pierwszy cykl zajęć ma na celu zaznajomienie studentów z aplikacją, w czasie drugiego zaś uczeni są, jak za pomocą Moodle stworzyć własny kurs językowy do indywidualnej lub grupowej nauki języka obcego.

Podobny przedmiot, również dwupoziomowy, obecny jest na filologii angielskiej: *E-learning tutorial 1(2)*. Na pierwszym etapie studenci od strony teoretycznej i praktycznej uczą się pracować jako wirtualni nauczyciele (*online tutor*) w wirtualnym, e-learningowym środowisku. Drugi etap skupia się na poznaniu konkretnych aplikacji językowych, ze szczególnym uwzględnieniem narzędzi Google, ich ewaluacji i odpowiednim zastosowaniu. Praktyczne przedmioty wspomagane są przez zajęcia teoretyczne z zakresu e-learningu. *Distance learning – Language* jest kursem ukazującym historyczną perspektywę zastosowania tego typu nauczania oraz pokazującym, jak obecnie wykorzystuje się technologię w tym obszarze. Studenci po odbyciu zajęć potrafią dobrze merytorycznie zaprojektować i przygotować kurs językowy odbywający się online. Dodatkowym przedmiotem jest *Introduction to e-learning*, skupiający się na systemach LMS (Learning Management Systems), takich jak Moodle.

Na koniec omawianego bloku przedmiotów dodać należy, że są one prowadzone przez jednego wykładowcę, Aarona Marca Colliera, będącego jednocześnie pomysłodawcą i autorem zajęć⁵. Mogłoby to – jak w wypadku University of Pardubice – sugerować jednostkowe podejście do tematu. Należy jednak zwrócić uwagę, że w Masaryk University cała gama przedmiotów z zakresu ICT znajduje się na wszystkich trzech badanych filologiach, co w porównaniu do pozostałych badanych krajów jest dość szczególne. Ponadto należy dodać, że studenci wszystkich filologii, należących administracyjnie do Wydziału Edukacji, zobowiązani są do odbycia zajęć *Information technology*. Jest to podejście systemowe, również unikatowe na skalę europejską. Studenci, u których w kręgu zawodowych zainteresowań znajduje się język obcy, od strony praktycznej uczą się pracy z projektorem, narzędziami wideo i audio (przekształcanie plików, nagrywanie i wykorzystanie podcastów), aplikacjami komputerowymi i internetowymi, CALL oraz tablicą interaktywną⁶.

Podsumowując, można powiedzieć, że całościowy obraz jest naprawdę dobry. Na każdym bowiem z badanych uniwersytetów zastosowanie technologii do celów zawodowych filologa jest poruszane w ramach nauczanych programów. Jedyne zarzut może dotyczyć braku zajęć/specjalizacji z zakresu technologii językowej; wówczas sytuację w Czechach można by uznać za niemal idealną.

3.1.2. Słowacja

We wszystkich uniwersytetach, oprócz Comenius University in Bratislava, sytuacja wygląda podobnie, co pozwala na pewną generalizację. Otóż wydaje się, że na kierunkach filologicznych, bez względu na zakres oferowanych specjalizacji (na-

⁵ Mowa tu o zajęciach na filologii angielskiej.

⁶ Powyższe informacje uzyskano podczas stażu naukowego w Masaryk University w maju 2010 r.

T a b e l a 3. Prezentacja wyników analizy – Słowacja

Uniwersytet	Nauczanie języków obcych	Tłumaczenie	Językoznawstwo	Technologia informacyjna	Jednostki badawcze
Comenius University in Bratislava	√				
Pavol Jozef Safarik University					
University of Presov				√	
University of Trnava					
Constantine the Philosopher University Nitra					

Źródło: Opracowanie własne

uczycielska, językoznawcza lub tłumaczeniowa) lub poziom studiów (licencjackie lub magisterskie), nie ma zajęć w jakikolwiek sposób zahaczających o kwestię wykorzystania technologii do pracy z językiem. Na wszystkich przebadanych uczelniach spotkano zaledwie jeden przedmiot z zakresu ICT (na University of Presov).

Z badanych uczelni tylko Comenius University in Bratislava przejawia zainteresowanie omawianą tematyką, i to głównie dzięki pracy (zmarłej w 2009 r.) dr Jany Hromníkovéj. Od 1999 r. wprowadziła ona do dydaktyki języka angielskiego przedmioty *The use of computers in teaching of English language* i *Information and communication technologies in language education*, a w latach późniejszych *E-Learning in language learning*. We wszystkich wymienionych przedmiotach treści merytoryczne są bardzo zbliżone, część z nich wręcz się pokrywa. Głównym tematem zajęć jest wykorzystanie komputerów i innych narzędzi ICT w nauczaniu języków obcych z uwzględnieniem odpowiednich aplikacji i oprogramowań oraz praktycznych umiejętności z zakresu tworzenia własnych programów i korzystania z zasobów internetowych do pracy nauczyciela. Kontekst historyczny CALL oraz problemy związane z interdyscyplinarnym nauczaniem wspomaganym komputerowo zamieszczone są w *The use of computers in teaching of English language. Information and communication technologies in language education* skupia się przede wszystkim na przygotowaniu materiałów dydaktycznych w nowej formie i ich odpowiednim zastosowaniu z wykorzystaniem ICT oraz wprowadza do zagadnień związanych e-learningiem, w tym uczy przygotować materiały e-learningowe.

Zajęcia te odnoszą się wyłącznie do języka angielskiego i brak jest ich odpowiedników na filologiach niemieckiej czy francuskiej. Oznacza to, że Comenius University in Bratislava można uznać za wiodącą na arenie ogólnokrajowej tylko dzięki naukowym zainteresowaniom wąskiej grupy badaczy (dr Hromníkovéj i jej współpracowników) i tylko w zakresie wykorzystania ICT do pracy z językiem angielskim. W konsekwencji można stwierdzić, że omawiana problematyka nie jest jeszcze na Słowacji przedmiotem badań i zainteresowań filologów.

3.1.3. Węgry

Tabela 4. Prezentacja wyników analizy – Węgry

Uniwersytet	Nauczanie języków obcych	Tłumaczenie	Językoznawstwo	Technologia informacyjna	Jednostki badawcze
Eötvös Loránd University	√		√	√	
University of Szeged					
University of Debrecen	√	√	√	√	
University of Pécs					
University of Miskolc	√	√		√	

Źródło: Opracowanie własne

Na dwóch z pięciu uniwersytetów – University of Szeged i University of Pécs – nie prowadzi się żadnych zajęć z pogranicza technologii i językoznawstwa⁷.

Na kolejnych uniwersytetach sytuacja kształtuje się lepiej. Obowiązkowym przedmiotem na University of Miskolc dla studentów filologii angielskiej jest *Computers and Language* ukierunkowany na pracę nauczyciela języków obcych. Na specjalizacji tłumaczeniowej, skupionej wokół języka angielskiego i mocno profilowanej (np. tłumaczenie języka migowego, tłumaczenia gospodarcze, tłumaczenie techniczne), w niektórych modułach znajdują się przedmioty dotyczące tłumaczenia maszynowego lub korzystania z komputerowych narzędzi wspomagających tłumaczenie. Z kolei studenci filologii niemieckiej przechodzą trzystopniowy kurs z przedmiotu, który można określić jako *Information technology* i którego zakres merytoryczny zajęć dotyczy kompetencji IT.

Przedmiot *Information technology* znajduje się również w ofercie pozostałych dwóch uniwersytetów: Eötvös Loránd University i University of Debrecen, choć zakres poruszanych zagadnień różni się. Na pierwszym są to zajęcia z zakresu IT, podobne do tych wspomnianych wyżej. Dodatkowo uczelnia oferuje ciekawy zestaw zajęć skupionych wokół języka i technologii. Na filologii angielskiej dostępne są następujące kursy: *Using technical equipment in teaching EFL*, *Computer Mediated Communication*, *Pedagogical grammar e-learning* czy *Using Gadgets in the Classroom*. Zgodnie z opisem tego ostatniego od studenta wymaga się pracy z blogami, tagowania zdjęć, zamieszczania filmów online oraz uczestnictwa w wybranych przez studenta portalach edukacyjnych.

Podobny jest zakres zajęć dydaktycznych i zainteresowań naukowych na filologii niemieckiej tego uniwersytetu. Oprócz *Information technology* można uczestniczyć w zajęciach dotyczących wykorzystania programów komputerowych do nauki języków obcych czy do badań językoznawczych. Nieco uboższy zestaw przedmiotów oferuje filologia francuska. Tu połączenie języka i technologii odbywa się głównie na płaszczyźnie językoznawczej i poświęcone jest analizie tekstu. Badając sytuację na Eötvös Loránd University, nie sposób pominąć specjalizacji studiów magisterskich z zakresu języko-

⁷ Na University of Szeged oferowane są studia doktoranckie z zakresu *Information and Communication Technologies in Education*.

znawstwa. Studentom proponuje się kierunek *Computer Linguistics and Neurolinguistics*. Generalnie, struktura przedmiotowa specjalizacji skupia się na trzech dziedzinach: językoznawstwie ogólnym, językoznawstwie komputerowym i neurolingwistyce.

Podobnie sytuacja wygląda na ostatniej z badanych uczelni – University of Debrecen. Pod kątem nauczania języków obcych możliwe są zajęcia z *Language technology and the Classroom, Information and Communication Technologies in Language Learning* oraz *Information technology in Language Education*. Wspólnym celem wszystkich zajęć jest praktyczna nauka wykorzystania komputera jako narzędzia dydaktycznego oraz nabycie umiejętności korzystania z zasobów internetowych w projektowaniu materiałów do nauczania języków obcych. Drugi moduł ma charakter ogólnoinformacyjny, a jego celem jest utrwalenie lub rozszerzenie wiadomości z zakresu IT. Kolejnym modułem jest językoznawstwo. Proponowane tu zajęcia to *Computer-Assisted Language Analysis* i *Computational Linguistics*. Nazwy przedmiotów nie wymagają większego komentarza co do tematyki zajęć i poruszanych problemów. Ostatnią kategorią jest tłumaczenie. Dość skąpe informacje na ten temat pozwalają jedynie stwierdzić, że prowadzone są zajęcia z zakresu tłumaczenia komputerowego oraz baz danych.

Oprócz pogrupowanych wyżej przedmiotów studenci Faculty of Arts University of Debrecen mają do wyboru kilka specjalizacji już na poziomie licencjackim. Pierwszą z nich jest Business English and Translation, na której jednym z przedmiotów fakultatywnych jest *Dictionary research*. Rezultatem uczestnictwa w zajęciach jest projekt końcowy, polegający na stworzeniu własnego słownika w oparciu o narzędzia i zasoby internetowe. Drugą specjalizacją (uruchomioną jesienią 2010 r.) jest Information and Communication Design and Technology. Składa się ona z czterech komponentów ukierunkowanych na umiejętności z zakresu posługiwania się narzędziami ICT (np. Web publishing), komunikację z wykorzystaniem ICT, praktyczną naukę języka angielskiego do określonych celów (*English for Special Purposes*) oraz komponentu o nazwie *Media, Language and Culture*.

Wobec przytoczonych powyżej przykładów zajęć University of Debrecen i Eötvös Loránd University uznać można za uczelnie, które od strony naukowo-badawczej i dydaktycznej tak kształcą filologów, by technologia w ich pracy zawodowej była stałym elementem.

W kontekście całościowego obrazu Węgier dwie wspomniane wyżej uczelnie zdecydowanie podnoszą ogólną ocenę sytuacji w kraju. Na pięć badanych uniwersytetów zagadnienia wykorzystania ICT i technologii do pracy z językiem nauczane są w trzech jednostkach. Ostatecznie więc można powiedzieć, że sytuacja jest dobra, a tematyka znana.

3.1.4. Polska

Zgodnie z zaleceniami Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego⁸ na kierunku filologia obowiązkowy jest przedmiot *Technologia informacyjna* w wymiarze 30 go-

⁸ Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawie standardów kształcenia dla poszczególnych kierunków oraz poziomów kształcenia, a także trybu tworzenia i warunków, jakie musi

T a b e l a 5. Prezentacja wyników analizy – Polska

Uniwersytet	Nauczanie języków obcych	Tłumaczenie	Językoznawstwo	Technologia informacyjna	Jednostki badawcze
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza	√		√		
Uniwersytet Jagielloński				√	
Uniwersytet Wrocławski	√			√	
Uniwersytet Warszawski				√	
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II				√	

Źródło: Opracowanie własne

dzin. Rozporządzenie nakreśla treści tematyczne, jakie powinny być nauczane w tym bloku. Część z nich, m.in. praca ze środowiskiem Windows, jest utrwaleniem umiejętności IT ze szkoły średniej. Zalecane przez Ministerstwo treści są mało adekwatne do wymagań cywilizacyjnych, przed jakimi stoją współcześni filologowie, którzy po raz kolejny uczeni są podstawowych umiejętności informatycznych. Zalecenia Ministerstwa na płaszczyźnie intencjonalnej są może słuszne, jednak brak znajomości tematu i nieukierunkowane treści skutkują w większości zaprezentowanych poniżej przypadków niewystarczającym pod względem merytorycznym przygotowaniem kursu dla przyszłych filologów.

Najczęściej osobą prowadzącą kurs *Technologia informacyjna* (lub *Technologie informacyjne*) jest nie metodyk czy dydaktyk, lecz pracownik Wydziału/Instytutu Matematyki i Informatyki⁹. W programach znajdziemy najczęściej pracę z aplikacjami otoczenia Windows. Jeżeli kurs jest choć trochę profilowany, to jego modyfikacja polega na wprowadzeniu treści odnoszących się do sposobu używania znaków diakrytycznych, gramatycznej i ortograficznej weryfikacji tekstu lub tworzenia glosariuszy. Nie zdarzyło się, by studenci w sposób praktyczny uczyli się pracy z tablicą interaktywną czy bardziej zaawansowanymi oprogramowaniami typu CALL.

W kontekście proponowanych zajęć wzorem do naśladowania dla uczelni polskich jest program realizowany przez Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (Wydział Neofilologii) oraz przez Instytut Filologii Romańskiej Uniwersytetu Wrocławskiego. Na wszystkich trzech badanych filologiach przedmiot *Technologia*

spełniać uczelnia, by prowadzić studia międzykierunkowe oraz makrokierunki z dnia 12 lipca 2007 (Dz.U. z dnia 13 września 2007 r.), Lex Polski Serwer Prawa <http://lex.pl/serwis/du/2007/1166.htm> (dostęp: 28.06.2010).

⁹ Na różnych uczelniach inaczej wygląda struktura organizacyjna.

informacyjna realizowany jest inaczej, jednak w ostatecznym zarysie programowym studenci poznają wspomagane komputerowo narzędzia pracy z językiem.

W Instytucie Filologii Angielskiej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza prace nad wykorzystaniem technologii komputerowych w badaniach nad językiem prowadzi Zakład Angielskiego Językoznawstwa Komputerowego, który w ofercie edukacyjnej dla studentów proponuje zajęcia *ICT in EFL (English as a Foreign Language)*¹⁰. Kurs, oprócz podstawowych wiadomości z zakresu ICT, jak oprogramowanie czy hardware, rozwija szczegółowo zagadnienia związane z wykorzystaniem narzędzi komputerowych do pracy z językiem, np. concordancerów, tworzeniem list językowych i glosariuszy, prostych narzędzi CALL i wykorzystaniem tych bardziej zaawansowanych; z pracą z aplikacjami Web 2.0 oraz możliwościami wykorzystania portalu Second Life do nauki języka angielskiego¹¹. Dodatkowo należy zwrócić uwagę na materiały zamieszczone dla studentów na stronie *ICT in EFL Syllabus, tests, exercises and selected bibliography prof. Włodzimierz Sobkowiak*, które pomagają poznać problematykę oraz stanowią platformę komunikacyjną między studentami a wykładowcą. Taka organizacja zajęć potwierdza nowoczesne i zgodne z duchem wykładanego przedmiotu podejście do tematu. Sam Zakład prowadzi zaś badania z zakresu analizy językoznawczej oraz zastosowania narzędzi statystycznych i jest jedyną polską jednostką spośród analizowanych uczelni, która wprowadza technologię do badań z zakresu językoznawstwa.

Na drugiej badanej specjalności Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza – filologii romańskiej – edukacja z zakresu ICT/CALL zawiera się w treściach merytorycznych kursu *Technologie informacyjne*. Jest to jedyny przypadek spośród badanych programów, gdzie tematyka tego kursu zgodna jest z jego założeniami i ukierunkowana na pracę filologa¹². Zajęcia mają charakter praktyczny i koncentrują się na trzech blokach tematycznych:

- typy zasobów internetowych (które mogą być wykorzystane zarówno do pracy ucznia, jak i nauczyciela);
- zastosowanie narzędzi Web 2.0 w organizowaniu procesu nauczania języków obcych (takich jak: blogi, strony wiki, podcasty, radio internetowe, zakładki etc.; jednym z zadań studentów było np. stworzenie własnego bloga, strony internetowej czy przygotowanie podcastu);
- trzeci blok odnosił się do *specyfiki umiejętności informacyjnych i ich znaczenia w nauczaniu/uczeniu się instytucjonalnym*¹³, a więc do umiejętności krytycznej

¹⁰ Sobkowiak Włodzimierz, *ICT in EFL Syllabus, tests, exercises and selected bibliography prof. Włodzimierz Sobkowiak*, <http://ifa.amu.edu.pl/~swlodek/CAELL.htm> (dostęp: 30.06.2010).

¹¹ Sobkowiak Włodzimierz, *ICT in EFL – a lecture course prof. Włodzimierz Sobkowiak, IFA UAM 2009/2001 – Syllabus*, <http://ifa.amu.edu.pl/~swlodek/compsyll.htm> (dostęp: 30.06.2010).

¹² Zakres merytoryczny oraz sposób prowadzenia kursu przedstawiony został autorce pracy przez prowadzącą w roku akademickim 2009/10 kurs dr Joannę Górecką z Instytutu Filologii Romańskiej UAM.

¹³ Górecka Joanna, 2009/10 *Opis przedmiotu Nowe technologie*, [https://usosweb.amu.edu.pl/kontroler.php?_action=actionx:katalog2/przedmioty/pokazPrzedmiot\(prz_kod:09-NOWETECH-44\)](https://usosweb.amu.edu.pl/kontroler.php?_action=actionx:katalog2/przedmioty/pokazPrzedmiot(prz_kod:09-NOWETECH-44)) (dostęp: 30.06.2010).

analizy i oceny zasobów internetowych oraz sposobu wyszukiwania potrzebnych informacji.

Dodatkowo moduł skierowany na krytyczną ocenę materiałów językowych oraz zasobów językowych zamieszczonych na stronach internetowych instytucji (np. szkół językowych) czy osób prywatnych pozwala na aktywny udział w modyfikacji tychże materiałów oraz stymuluje do tworzenia własnych, rozwijając tym samym warsztat pracy.

Podobny kształt ma program realizowany w Instytucie Filologii Romańskiej Uniwersytetu Wrocławskiego. Co prawda przedmiot prowadzony jest w wymiarze 15 godzin w semestrze (co kłóci się z wytycznymi ministerialnymi), to jednak główne założenia kursu przygotowują studentów od strony teoretycznej i praktycznej do pracy z ICT. Pierwszy cykl zajęć koncentruje się na samej idei wykorzystania technologii w nauczaniu języków obcych. Kolejne pokazują, jak korzystać z językowych zasobów sieci, równolegle ucząc klasyfikacji i krytycznej oceny materiału językowego stanowiącego potencjalną pomoc dydaktyczną. Ćwiczenia praktyczne, podobnie jak w wypadku zajęć na filologii romańskiej UAM, dotyczą tworzenia bloga, pracy z narzędziami audiowizualnymi oraz układania ćwiczeń typu Hot Potatos.

W czwartym badanym instytucie – Instytucie Filologii Germańskiej UAM – przedmiot *Technologia informacyjna* pretenduje do grona przedmiotów profilowanych, jednak brak konkretnych treści kursu nie pozwala na jego dogłębną analizę.

Podsumowując, sytuacja pod względem przygotowania absolwentów filologii do pracy w charakterze nauczyciela języków obcych nie wygląda najlepiej. Obowiązkowym kursem jest przedmiot *Technologia informacyjna*, jednak na podstawie analizy programu stwierdzić można, że skupia się on na przygotowaniu studenta do obsługi podstawowych programów/aplikacji komputerowych. Wyjątek stanowią autorskie programy nauczania, realizowane przez dydaktyków/nauczycieli odpowiednich języków na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu oraz na filologii romańskiej Uniwersytetu Wrocławskiego.

3.2. Ocena sytuacji w krajach V4

Na podstawie przedstawionych wyników analizy stopnia zaangażowania krajów V4 na poziomie uczelni w zakresie sposobu wykorzystania technologii do pracy z językiem wprowadzić można ocenę wartościującą (tab. 6), odnoszącą się do sytuacji w każdym z badanych państw (tab. 7). Dodatkowo, bazując na powyższym komentarzu, określić można tendencję dalszego rozwoju.

T a b e l a 6. Kryteria oceny sytuacji w krajach V4

Ocena	bardzo dobra	dobra	satisfakcjonująca	rokująca	niesatisfakcjonująca
Kryterium	w 5 z 5 uniwersytetów jest przynajmniej 1 przedmiot (podmiot) obecny w 1 z 4 kategorii	w 4 z 5 uniwersytetów jest przynajmniej 1 przedmiot (podmiot) obecny w 1 z 4 kategorii	w 3 z 5 uniwersytetów jest przynajmniej 1 przedmiot (podmiot) obecny w 1 z 4 kategorii	w 2 z 5 uniwersytetów jest przynajmniej 1 przedmiot (podmiot) obecny w 1 z 4 kategorii	w 1 z 5 uniwersytetów jest przynajmniej 1 przedmiot (podmiot) w 1 z 4 kategorii lub w badanym kraju nie występuje żaden przedmiot (podmiot)

Uwagi: kategoria *Technologia informacyjna* nie została uwzględniona w ocenie, gdyż przedmiot w tej kategorii nie świadczy o zainteresowaniu badaną tematyką.

Źródło: Opracowanie własne

T a b e l a 7. Ocena sytuacji w krajach V4 z określeniem tendencji zainteresowań w każdym z nich

Kraj	Czechy	Słowacja	Węgry	Polska
Ocena	bardzo dobra	niesatisfakcjonująca	dobra	rokująca
Komentarz	ocena podniesiona ze względu na liczbę i merytoryczną jakość prowadzonych zajęć		ocenę podwyższa liczba prowadzonych przedmiotów	
Tendencja	zainteresowanie w obszarze zastosowanie ICT w nauczaniu języków obcych	brak tendencji	na poziomie krajowym: aktywność na wszystkich analizowanych polach	oznaki zainteresowania w obszarze zastosowania ICT w nauczaniu języków obcych

Źródło: Opracowanie własne

4. Wnioski

Z przeprowadzonej analizy wynika, że przedmioty z zakresu zastosowania technologii do pracy z językiem obecne są przede wszystkim na filologii angielskiej. Studenci pozostałych specjalizacji, poza *stricte* językoznawczą, rzadko mają możliwość uczestniczenia w tego typu zajęciach. Co więcej, sama obecność zaprezentowanych wyżej zajęć wynika z faktu naukowego zainteresowania tematyką poszczególnych wykładowców. Świadczy to o braku rozwiązań systemowych, które powinny być wprowadzone na poziomie ministerialnym lub – biorąc pod uwagę autonomię uniwersytetów – uczelnianym.

Należy również zauważyć, że żaden z badanych uniwersytetów nie współpracuje z jednostką naukowo-badawczą zajmującą się technologiami językowymi lub zasto-

sowaniem ICT w nauczaniu języków obcych. Nie odnotowano ośrodków rozpoznawalnych ani na poziomie krajowym, ani międzynarodowym. Oznacza to, że w przywołanych krajach badana tematyka nie budzi takiego zainteresowania naukowego, jak np. w Szwecji, Belgii, Szkocji czy Anglii, gdzie tego typu jednostki funkcjonują i szczytą się renomą przynajmniej na poziomie europejskim.

Przywołane uczelnie wschodnioeuropejskie nie podążają w swojej ofercie edukacyjnej za nowoczesnymi rozwiązaniami w szkolnictwie wyższym. Chodzi tu przede wszystkim o brak takich kierunków czy specjalizacji, zwłaszcza na poziomie studiów magisterskich, jak magister z zakresu technologii językowych, magister z zakresu ICT w nauczaniu języków obcych czy magister z zakresu e-learningu. Te przykładowe kierunki są już obecne na innych europejskich uczelniach.

Powyższy komentarz należy potraktować jako wytyczne dla ministerstwa szkolnictwa w każdym z omawianych krajów oraz dla rektorów analizowanych uczelni. Wprowadzenie zagadnień związanych z zastosowaniem technologii w naukach humanistycznych, w tym wypadku na kierunkach filologicznych, jest absolutną koniecznością. Z przedstawionej analizy wynika bowiem, że w krajach Grupy Wyszehradzkiej przyszli nauczyciele języków obcych (poza absolwentami filologii angielskiej), tłumacze i językoznawcy nie są wystarczająco przygotowani do pracy we współczesnym świecie.

BIBLIOGRAFIA

- Górecka Joanna 2009/10: *Opis przedmiotu Nowe technologie*, [https://usosweb.amu.edu.pl/kontroler.php?action=actionx:katalog2/przedmioty/pokazPrzedmiot\(prz_kod:09-NOWETECH-44\)](https://usosweb.amu.edu.pl/kontroler.php?action=actionx:katalog2/przedmioty/pokazPrzedmiot(prz_kod:09-NOWETECH-44)) (dostęp: 30.06.2010).
- Obenausová Světlana 2009/10: *ICT – British National Corpus – opis zajęć*, <http://kaj.upol.cz/studium/bakalarske/anotace/bnc.htm> (dostęp: 03.09.2010).
- Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawie standardów kształcenia dla poszczególnych kierunków oraz poziomów kształcenia, a także trybu tworzenia i warunków, jakie musi spełniać uczelnia, by prowadzić studia międzykierunkowe oraz makrokierunki z dnia 12 lipca 2007 (Dz.U. z dnia 13 września 2007) Lex Polski Serwer Prawa <http://lex.pl/serwis/du/2007/1166.htm> (dostęp: 28.06.2010).
- Sobkowiak Włodzimierz 2009/10: *ICT in EFL Syllabus, tests, exercises and selected bibliography prof. Włodzimierz Sobkowiak*, <http://ifa.amu.edu.pl/~swlodek/CAELL.htm> (dostęp: 30.06.2010).
- Sobkowiak Włodzimierz 2010/11: *ICT in EFL – a lecture course prof. Włodzimierz Sobkowiak, IFA UAM 2009/2010 – Syllabus*, <http://ifa.amu.edu.pl/~swlodek/compsyll.htm> (dostęp: 30.06.2010).